



**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Quæstio 4. An qui sollicitat fœminam sine intentione executionis, ob solam ostentationem amoris, certò sciens illam minimè ad assensum alliciendam, neque ad scandalum afferendam, delinquat mortaliter?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

licet delectatio operationis sit finis operantis in usu cibi, & potus; cum hic indifferens sit, & non excludatur finis intrinsecus operis, nempe conservatio individui, non erit cur, si non virtutis, saltem indifferens actus non sit: sicut de actu audiendi musicam propter delectationem philosophandum est: quorum finis intrinsecus non est delectatio, cum operatio non sit propter delectationem, sed e contra, ut tradit D. Thomas supra. Sicut ergo in his, & similibus, in versio illa medii, & finis non sufficit constituere venialem culpam; simò nec ad extrahendum ab actu virtutis, ut vult T. exedat ita nec in operationibus gustus.

18. Ideò, de licitis tactus delectationibus loquens, ita expressè tenet Joannes Pontius ubi supra per hæc verba: *Dices cum I. Amberto, quando in exercendo actu ex se bono, & licito, ordo & deb. tus subvertitur, & solum, vel saltem primo intenditur, quod est ei annexum, non autem bonum ejus, & finis; tunc committitur peccatum aliquod, saltem veniale, &c. Respondeo primo negando voluptatem non esse finem aliquem copulæ maritalis Respondeo secundo negando majorem, quando non tenetur quis intendere finem principalem ipsius, nec prohibetur ipsi illud, quod est annexum, nec ullus est actus, qui non possit haberi ob motivum quodcumque non prohibitum, absque peccato. Non tenetur autem conjugatus hic, & nunc intendere generationem proles, nec prohibetur ipsi agere ob delectationem aliâ non prohibitam, qualis est delectatio orta ex copula maritali per se: ergo non inordinatè, nec peccaminosè agit. *Sic ille de voluptatibus licitis tactus, quæ potiori jure de gustus delectationibus procedunt.

19. An verò comedere absque necessitate pertineat ad vitium gulæ? Negant Joannes Major, & Joannes Sanchez ubi supra. Sed contraria sententia est tenenda, ut potè expressè D. Augustinus tom. 10. serm. 4. in die animarum. Ubi sic ait: *Quoties aliquis in cibo, & potu plus accipit, quam necesse est, ad minuta peccata pertinere noverit. *Quem sequitur D. Thom. 1. 2. quæst. 148. art. 1. ad 2. Quia sicut transcendit regulam rationis, qui immoderatam delectationem querit, & intendit, in cibo moderato, ita & qui cibum immoderatum, id est, plusquam convenit sustentationi naturæ, & bonæ habitudini hominis: ut ipse inquit supra quæst. 4. de Mafo, art. 1. in corpore.

20. Numquam vero miscebitur peccatum mortale, (ut cum D. Thom. 2. 2. loco supra, & quæst. 14. de Malo, art. 2. docent communiter Doctores) nisi quis ponat ultimum finem in cibo, & potu: hoc est, paratus sit, præceptum divinum, aut humanum transgredi ad fruendum delectatione cibi: aut prævideat, cibum præ quantitate, aut qualitate, grave damnum salutis propriæ, aut alienæ allaturum. In reliquis autem casibus, culpam venialem non excedit, ut docet Cajetanus in Sum. verb. Gula, ibi: *Tunc solum est peccatum mortale, quando delectationem cibi habet quis pro ultimo fine, &c. frequenter autem est veniale, & quandoque valdè grave (intra limites venialis) ut cum delectatio cibi allicit ad comedendum ad vomitum; & similiter cum inducit ad alia peccata, puta ad nimium sumptum, vel ad nocendum propriæ salutis, quæ secundum se judicanda quantè sunt. *Sic Cajetanus, quem sequitur in Manual. cap. 23. num. 125. & 127. ibi: *Si puto su ultimo finem comere, & beber, & por esso transpaso, & tuvo voluntad de traspassar algun precepto como si por

esso hurred, & no ayundo, morra. Y de otro modo venial, puestto que (id est quamvis) haviendo comido hasta vomitar, aun advirtiendo, que vomitar tanto comiesse. Y aun con intencion de vomitar provecho, ni danno notable de la salud por lo dicho como lo siente Cajetano. Diximos ya primero (attende) porque comer algo, & mucho a conseque Medico para vomitar por salud, virtudes, y no pecado. *Sic ille, & cum illo M. Petrus de Leden in Sum. part. 2. tract. 27. cap. 3. de Gula, & alii apud V. delum disp. 28. num. 11.

Q V AESTIO IV.

Au qui sollicitat feminam sine intentione executionis, ob solam ostentationem amoris, sciens certo, illam minus ad assensum eliciendam, quæ ad scandalum afferendam, delinquat mortaliter?

S. I.

Quid de ejusmodi verbis sentiant Auctores?

1. **E**X triplici capite provenire potest malum verborum turpius, vel ex delectatione turpi, quæ in profertente excitatur; vel ex turpitudine ipsius intrinseco, ad quem ex se, aut ab extrinseco, quem alio quente referuntur, vel ex turpitudine proximi, cui scandalum afferunt, & ad peccatum provocant. Unde apparet, quod si in calumnia verba, quæ communiter, sollicitationis, dicuntur, & nullo ex his capitibus malitiam mortalem subeant, difficile valdè erit, rationem aliquam evidentem invenire, quæ opinio ejusmodi verba excusant à lethali improbabilitatis nota affici possit.

2. Igitur cum verba turpia, & inhonestas turpia, rationem sollicitationis, & inducunt ad peccandum, aut remotè, aut proximè inducunt peccatum, quam nam ex his, in casu contingenti, committant, ex circumstantiis judicandum erit. Quod item verba turpia ex se, & ex fine intrinseco, mortalia sunt lethalia tradit Angelicus Doctor 2. 2. quæst. 168. artic. 3. Quem exponens Cajetanus ibi, sic ait:

*Author exponit se ipsum, subjungendo illam determinationem restrictivam, scilicet, quæ de his peccata mortalia, ita quod non dicat, quandoquidem turpibus verbis, vel factis absolute; sed cum restrictione subjuncta, quæ de se sunt peccata mortalia. *Cujus rationem reddit infra, dicens: *Apostolus enim non replicavit ad Ephes. 5. inter peccata continentia à Regno celorum, turpiloquium, cum tamen illud inter alia connumerasset tunc peccata.

*Sic Cajetanus ibi, & quæst. 148. art. 6. in fine. 3. Jam quando ex se sunt mortalia, & quando non? Hoc opus, P. Thom. Sanchez lib. 3. de Matrimonio, cap. 23. num. 125. & 127. ibi: *Cajetanus ait, verba sola sunt mortalia, si nil aliud intendatur præter delectationem ex ipsis contingentibus

Eandem sententiam tenet Philarcus, & videtur amplecti Alcozer. Inferius verò num. 33. ex proprio penitus respondet: Turpia loqui ex quadam levitate, non gratia delectationis venereæ captandæ, sed cupidam vani solatii, ob delectationem artificii, vel ob aliam vanam causam, est tantum veniale: quia non apparet aliqua gravis inordinatio; nec finis intentus, ex cuius malitia est metiendâ culpa, excedit limites ventralis culpæ; & in hoc sensu est vera sententia num. 32. proposita. Et ita docet D. Antoninus 2. p. tit. 5. cap. 1. §. 8. Navarr. in Sum. Latina cap. 16. n. 1. & cap. 14. n. 42. vers. 18. Gratius 1. p. de fœd. lib. 2. cap. 75. Idem sentiunt Corduba, Arnilla, Sayrus, & alii, quos cum Cajetano, & D. Antonino citat, & sequitur Salas 2. 2. tom. 2. quest. 74. tract. 13. disp. 6. sect. 14. nu. 162. dicens: Turpia loqui ex scurrilitate, vanitate, vel levitate, vel ad ostentationem ingenii, aut ad delectandum curiosum auditorem, aut ad alium similem finem, qui non sit peccatum mortale, licet sit peccatum veniale, non tamen est mortale per se, & secluso scandalo, & periculo. Idem quæ est de auditione rerum turpium. Ita sentiunt Cajetanus, &c. Quando autem verba turpia sint mortalia; explicat Sanchez conclus. 3. nu. 39. ibi: Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitare, quæ cogitatio excitatur, & fovetur verbis illis, est mortale, &c. Et in hoc casu verificatur, quod ait D. Thom. 2. 2. quest. 168. art. 3. nimitum, utentem in ludo turpibus verbis, vel factis, quæ de se sunt lethalia, peccati mortalis reum esse. Ubi Cajetanus addit, non dixisse absolute, utentem verbis, aut factis turpibus, sed cum addito, quæ de se sunt lethalia, ut significet, non semper id lethale esse, nisi aliunde adiungatur mortalis malitia. Hæc Sanchez. Et sic explicat D. Thomam, Salas supra n. 163. dicens: Respondeo, non esse sensum D. Thomæ, quod verba turpia, secundum speciem suam substantialem, sint peccata mortalia, sed ex specie accidentali, quatenus graviter provocant ad mortale, & idè sunt in grave detrimentum animæ. Ita Cajetanus ibi, licet minus clare. Et Lefsius lib. 4. cap. 3. dub. 8. n. 63. Si turpilquium fiat animo se oblectandi rebus ipsis narratis, &c. est peccatum mortiferum, sicut ipsa delectatio morosa, cuius causa fit. Similiter si animo excitandi se, vel alios ad turpia, vel cum periculo in illa consentiendi, etiam si animus iste desit: si verò solum fiat ob voluptatem, quæ præcisè ex ipsa narratione capitur, absque ulteriori intentione, est peccatum veniale, ut docet Tolemus in Sum. lib. 5. cap. 14.

4. Itaque gravis malitia verborum turpium desumitur, secundum hos Doctores, ex fine venereæ rei turpis cogitationis delectationis, sive in proferente, sive in audiente procuratæ, vel cum periculo consentiendi in illam. Unde si proferens neque in se, neque in alios eam delectationem intendet, nec operis executionem & omni periculo, tam consensus, quam perversionis cessante, ob solum vanam amoris ostentationem verba illa, quæ sollicitationem sonant, proferret: difficile de culpa lethali redargui poterit.

5. Propter hæc forsitan Eminentiss. Cajetanus, ut formine invitationem ad fornicationem, vel adulterium, culpa mortalis dampnaret, ad delectationem sibi, aut aliis intentam recurrit, dicens: Sunt turpia verba de se mortalia invitatoria verba ad mortalem lasciviam: nam si quis, ut aliis delectationem ingerat, mulierem invitet ad adulterium, aut fornicationem, tam locus quam ludus, peccatum mortale esset. Quasi diceret, sunt mortalia invitatoria verba, aut

quia proferens intendit mortalem lasciviam, ad quam invitat, vel delectationem veneream rei turpis cogitare, aut si hanc sibi non intendit, illa saltem proferat, ut aliis delectationem huiusmodi ingerat. Si enim verba illa invitatoria dicere, sufficeret ad peccatum grave, frustra adderet limitationem illam, ut aliis delectationem ingerat, quia licet nec sibi, nec aliis intendisset, peccaret mortaliter. Quod evidens signum est, Cajetanum sentire, si nec sibi, nec aliis delectationem veneream quis intendat, sed illa verba proferat ad vanum ostentandum amorem, & nullum periculum scandali timeat, invitatoria verba peccatum lethale non esse.

6. Quapropter Machado tom. 1. lib. 2. p. 3. tract. 18. docum. 12. n. 5. de verbis turpibus loquens, hanc conclusionem, ut inter Doctores communem, statuit. Acero de las palabras des honestas dichas con liviandad, sin otro mal fin dè peligro de consentir en algun mal pensamiento, commumente ensennan los Doctores por regla general, que no exceden de culpa venial. Et in margine citat, ultra alios, Magistrum Candidum disquisit. 11. art. 1. num. 4. Idem quæ ante illum docuit Villalobos in Sum. tract. 40. tom. 2. diff. 9. n. 12. fol. mibi 759. ibi: Las palabras des honestas commumente son pecado venial, quando cessa el mal fin, y el peligro de pecar mortalmente: assi lo tiene Cajetano. Verdad es, que podrian ser pecado mortal por razon del escandalo, lo qual seria, si las mugeres las dixessen a los hombres, y tambien serian pecado mortal, quando en ellas huviesse notable delectacion del pensamiento de la cosa torpe, que se excita, y aumenta con aquellas palabras: assi lo tiene Navarro, Thom. Sanchez, y otros.

7. Quibus consonant Verricelli tom. 1. tract. 4. quest. 4. ubi de verbis turpibus loquens, ait. Totam malitiam habent a fine extrinseco, ad quem ab actu interno libidinoso ordinantur. & Doctor D. Franciscus Verde in defensione Caramuelis quest. 4. de Delectatione, §. 13. fol. 34. Dicere, & audire illa verba, in se non est peccatum mortale, quod intelligo remoto scandalo, & periculo consensus.

8. Faciunt ad hæc Doctores asserentes, verba inductiva ad peccatum solum habere malitiam contra charitatem. Putant enim (seclusa delectatione venereæ proferentis) idè esse mala, quia alteri præbent occasionem ruinæ spiritualis. Sic Salas 1. 2. tom. 2. quest. 73. tract. 13. disp. sect. 15. n. 134. ubi ait: Dubitabis, an inducere ad fornicationem (nempe cum alio) non solum sit peccatum scandali, sed etiam contra castitatem. Respondeo negativè, quia temperantia, cuius pars est castitas, non est ad alium, sed ad se ipsum, &c. Ergo inducere alterum ad fornicationem non est contra temperantiam. Sic ille. Quem sequitur Caramuel in Regula D. Benedicti, disp. 66. nu. 986. ibi: Monachus, qui persuasionem concurret, ut alius vadat ad concubinam, peccavit quidem mortaliter, sed non contra suum votum castitatis, &c. imò neque contra sextum præceptum Decalogi, sed contra quintum: fuit enim illis scandalo, & occasione, ut peccarent contra sextum. Præterea in hoc scandalo, seu suasionem nulla voluptas sensualis reperitur, nulla venerea delectatio, neque in hanc assensus, sed solum reperitur malitia voluntatis animam alterius occidentis, & hoc est contra quintum. Ex quibus patet, quod, secundum hanc opinionem, in verbis invitatoris ad actum fornicationis, seclusa voluptate venereæ invitantis, & pravo fine fornicationis, vel alterius speciei luxuriæ, solum reperitur ma-

litia mortalis scandali, ratione ruinæ spiritualis proximi, quam causant. Unde si in aliquo casu particulari hæc etiam malitia scandali deficiat, nulla remanebit mortalis. Hæc autem in præfenti casu manifestè deficit: quia supponimus, eum, qui scēminam absque intentione ad fornicationem invitat, certum esse, minime ad assensum alliciendam, & nullatenus ad scandalum afferendam. Ergo inductio illa materialis malitiam contra charitatem non continet, nec contra quintum Decalogi præceptum, ut probavi, nec contra sextum, ut tradit Caramuel *suprà*. Ergo nullam graviter virtuti oppositam.

9. Hæc pars non leviter suaderetur ex communi Theologorum, asserentium, actiones peccaminosas coram aliis factas, non induere malitiam scandali, quando audientes, vel videntes, ea virtute pollent, aut adeo pravis moribus sunt imbuti, ut nec ruinam, nec ejus periculum, earum occasione subeant. Sic ex communi Doctorum Machado *tom. 1. libr. 2. p. 2. tract. 6. docum. 14 num. 2. ubi*: *La primera regla, que porcierta enseñan los Doctores, es, que nunca se comete pecado de escandalo, sino es que con efecto succeda la ruina espiritual del proximo, ó probablemte se crea, que ha de suceder. De adonde inferen comunmente, que los que pecan delante de otros, se escusan del pecado del escandalo, quando ellos son tan buenos, que de ninguna manera se mueven a pecar, por ver pecados ajenos, ó son tan perdidos, que los pecados ajenos tampoco los inmudarán. *Sic Machado, & ante illum plures, quos sequitur Diana *p. 5. tract. 7. resoluit. 3.* ubi sic ait: *An peccantes coram aliis excusentur aliquando à peccato mortali? Respondet, plures coram aliis peccantes excusari à peccato scandali, vel quia videntes ita sunt in bono stabiles; ut nullo modo peccatis visis, censeantur ad peccatum moveri, vel ita suat deperditi, ut peccatum aliorum nil illos immutet. Ita Salas, Sanchez, Alphonsus de Leon, Castro Palas, &c. *Cum ergo scēmina quoad speciem sollicitata, de qua loquimur, eam in bono stabilitatem habeat, ut nullo modo verba inductiva ad peccatum illam movere censeantur, non videtur apparere caput, unde eorum prolatio formalis sollicitatio dicenda sit, & non potius valde materialis, cum nulla inficiatur malitia scandali. Ergo cum aliunde in proferente nulla sit voluntas venerea, nulla rei turpis executio intendatur, nullusque graviter peccaminosis finis verba inficiat, siquidem solum ob vanitatem, seu ostentandum scēminæ vanum amorem proferantur, non erit, cur malitiæ mortalis condemnanda sint.

10. Ideo hanc opinionem singularem primus, quem sciam, tenuit Navarrus, quem citatum sequitur M. Ludovicus Lopez *p. 2. Instructorii, capit. 38. §. De casu, folio mihi 135.* ubi sic scribit: *De casu satis dubio queritur apud Navarrum, utrum fuit occasio mortalis, quam gravis quidam vir præbuit cuidam honoratæ scēminæ, quando sine malo animo, urbano sermone, illi dixit: Vis, ut in eodem lecto, dō domina, nos metiamur? & puro cum Navarro, hanc occasionem non esse mortalem, quia licet hæc verba per se ad peccatum mortale dirigantur, tamen attenta qualitate personarum, modo dicendi, & carentia mali animi, & mali finis, non est occasio mortalis. Sicut nec illa, propter eandem rationem, quam quidam magnates Hispaniæ sibi mutuo præbuerunt: dum alter alteram super mulam suam retro se ferret, dixit transseundo cum suo comitatu, per locum secretum aulice loquens: Qualis locus erat hic domina, si tu alia fuisses. At illa respondit: erat quidem aptus, si tu alius

fuisses: impotentie eum insinuando. Sic Navarrus. *Hæc M. Lopez, quem cum limitatione subsequenda, sequitur Antonius de Escobar *in summa moralium. 8. cap. 3. nu. 89.* ubi ait: *Non peccate mortalis, ob solam ostentationem amoris, si scēmina illam minime ad assensum alliciendam, & tam effrenatæ libidinis sit, qui sollicitat, tantaque jam inclinat circa libidinem labore, ut nullatenus lacrima ad scandalum afferenda sit.*

S. II.

Judicium Auctorit.

11. Ceterum cum verba de se, & ex sua natura inductiva ad culpam gravem, malitiam, quam inducunt, continent, nihil aliunde excommittantur, ad aliud significandum, extra hanc, utrimo, contrarium omnino tenendum, nisi colligantur audientes ratione circumstantiarum, aliud, quoniam, intelligant; quod evenire posse non est dubium, cum ex impositione hominum significetur, de proinde quando vel ratione subjecti proferentur, vel occasione, in qua dicuntur, significationem aliam audienti notam inducere possint, solum materialiter inductiva erunt, & sollicitationis rationem non continentur, & ideo tunc à gravi noxa immunitatem possumus. Aliter verò non auderem à culpa præfata verba excusare, seculo etiam periculo, unde delectationis in se, & in alio excitandæ, quam rursus spiritualis audientis. Et in hoc sensu vera est opinio Navarri, & Ludovici Lopez, quibus confidam. *Bar ubi suprà.*

DISPUTATIO TERTIA

De Homicidio.

QVÆSTIO I.

An licitum sit, accusatorem falsum occidere: an etiam testem, & judicem? si oppressio innocentis aliter vitari non possit?

S. I.

Doctorum placita.

1. In hanc controversiam obiter incidit in *pro Iesuistis, tract. de Instit. Prop. 1. num. 4.* in parte affirmativa, quoad accusatorem falsum, adduxi Magistrum Bannez *2. 2. quest. 64. art. 7. ubi* inquit: *An habeat rationem delectationis, si quis occidat eum, qui vadit ad judicem, ut innat falsum testimonium, propter quod erit occidendus, vel infamandus, vel amissurus bono temporali? Respondet: Similiter dico, quod si ille, qui vadit ad judicem, fuerit admonitus, & noluerit retro cedere,